

**ПРОБЛЕМА ВИВЧЕННЯ І РОЗПОВСЮДЖЕННЯ ПЕРЕДОВОГО
ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСВІДУ НА СТОРІНКАХ ПЕДАГОГІЧНОЇ
ПРЕСИ У 70 роки ХХ ст.**

У статті на основі аналізу педагогічної преси 70-х років ХХ ст. розкрито роль, значення передового педагогічного досвіду, його сутнісні характеристики; визначено і схарактеризовано напрями відображення ППД на сторінках ж. «Советская педагогика», ж. «Народное образование».

Ключові слова: передовий педагогічний досвід, педагогічна преса, педагог-новатор, класифікація ППД.

В статье на основе анализа периодической прессы 70-х годов ХХ ст. раскрыто роль, значение передового педагогического опыта, его показатели и критерии; определены и охарактеризованы направления отображения ППД на страницах ж. «Советская педагогика», ж. «Народное образование».

Ключевые слова: передовой педагогический опыт, педагогическая преса, педагог-новатор, классификация ППД.

In article on the basis of the analysis of the periodic press of 70th years ХХ century is opened a role, value of the advanced pedagogical experience, its indicators and criteria; are defined and characterized directions of display APE on pages «The Soviet pedagogics», "National education".

Keywords: the advanced pedagogical experience, a pedagogical press, the teacher-innovator, classification APE.

Актуальність проблеми. Ефективність навчально-виховного процесу в різних навчальних закладах залежить, як відомо, і від ретельного, критичного, творчого вивчення і впровадження в практику нових прогресивних педагогічних ідей, рекомендацій, методик освітніх технологій. Передовий педагогічний досвід належить до актуальних педагогічних проблем. Справедливо вважаючи передовий досвід джерелом розвитку професіоналізму, майстерності вчителя, викладача, науковці Ю. Бабанський, В. Бондар, І. Кривонос, О. Ярошенко та інш. розробляли питання теорії і методики вивчення й розповсюдження його в реальне шкільне та вузівське життя.

Особливий інтерес у науковому плані викликають 70-ті роки ХХ століття, в які дана проблема почала інтенсивно висвітлюватися на сторінках періодичної преси.

Отже, мета статті - на основі узагальнення матеріалів періодичних педагогічних видань визначити і схарактеризувати проблеми, пов'язані з розумінням сутності передового педагогічного досвіду, шляхів, засобів його застосування в шкільній практиці.

Виклад основного змісту.

Аналіз історико-педагогічної літератури, матеріалів педагогічних журналів досліджуваного періоду свідчить, що під передовим педагогічним досвідом розумілось висока майстерність учителя, яка містила в собі елементи творчого пошуку, новизни, оригінальності. Передовий педагогічний досвід, зазначав Ю. Бабанський, відображає найбільш актуальні соціальні вимоги сучасного суспільства, забезпечує якісне вирішення завдань удосконалення масової практики, несе в собі елементи новизни у змісті, формах та методах вирішення певних навчально-виховних завдань.

Зазначимо, про актуальність даної проблеми свідчать численні публікації в журналах «Народное образование», «Советская педагогика»; наприклад, «Досвід передових - усім» (1970р., Г. Мизиковський), «Організатор і пропагандист нового» (1972р., М.Погодін), «Чому вчить досвід сільських шкіл» (О.Володін, 1973р.), «Досвід що заслуговує розповсюдження» (1972р., О.Володін), «Видатний педагог-новатор», «До 85 річчя з дня народження А.С.Макаренка» (1973р., Н.Нежинський); «Про взаємозв'язок творчої активності і майстерності вчителя» (1974р., О. Демінцев); «Досягнення і досвід кращих - у масову практику» (1975р., Ю.Коробков); «А.С.Макаренко про педагогічний досвід» (1978р., О.Кривонос); «Творчий пошук» (1978р., С.Курило); «Досвід кращих - усім» (1978р., Т.Сорокіна, А.Горелова); «Творчі пошуки вчителів» (1979р., І.Качуровський) тощо.

Аналіз публікації періодичної педагогічної преси із зазначеної

проблеми дозволив визначити напрями її відображення на сторінках журналів і газет: обґрунтування доцільності й необхідності вивчати і розповсюджувати передовий педагогічний досвід; представлення передового педагогічного досвіду, розкриття характерних його ознак; знайомство з носіями передового педагогічного досвіду.

На сторінках періодичної педагогічної преси постійно підкреслювалась необхідність вивчення передового досвіду.

Передовий педагогічний досвід (ППД), зазначалось дописувачами, слід вивчати для того, щоб домагтися оптимальних результатів у навчанні і вихованні учнів, ППД має особливе значення і для розвитку педагогічної науки сприяє удосконаленню педагогічної майстерності вчителя. Ще К.Ушинський зазначав, що пуста, ні на чому заснована теорія здається нікуди не пригодною річчю, як факт або досвід, з якого не можна вивести ніякої думки.

На сторінках журналів зверталась увага читачів на те, що проаналізувати досвід - це не значить зробити фотографічний опис уроків, позакласних заходів, описати самі факти. Слід виявити об'єктивні закономірні зв'язки між педагогічними явищами. Кожен учитель має маленький, але свій досвід, і проста «пересаджування» чужого досвіду приводить до того, що він у новому організмі не приживається. Зазначалось, що ще К.Д.Ушинський писав, що факт сам по собі ніщо, і важлива тільки ідеальна сторона факта, думка, що з нього витікає та ним підкріплюється... Передається думка, що витікає з досвіду, но не самий досвід.

Вивчити досвід, це значить встановити наявність об'єктивних зв'язків між окремими фактами, явищами і процесами; з'ясувати ступінь розповсюдження нового в практику шкіл, що саме вирізняє роботу передових учителів від масової практики.

Крім того, в аналізі досвіду дописувачі вважали головним

- виявлення тих методів, прийомі, засобів, організаційних форм, які забезпечують успіх у роботі вчителя або цілого шкільного колективу;

- зв'язування того протиріччя, на розв'язання якого були спрямовані пошуки вчителів;

- аналізуючи досвід слід співвіднести його результати з рішенням конкретного завдання, робити необхідні узагальнення і висновки.

Саме в ці роки з особливою гостротою повстало питання про критерії оцінки ППД. Так, Т.Шамова визначала провідними критеріями ППД: наявність у педагога, вихователя, керівника школи почуття нового, безперервний творчий пошук шляхів і засобів підвищення ефективності навчання і виховання; результат навчання і виховання, який має вираз у високому рівні знань, умінь і навичок учнів, їхньому розвитку і вихованні; успіхи, досягнуті вчителем як в процесі власного творчого пошуку так і творчого використання кращих (6, с.51); методи, засоби його досягнення, які вносять у шкільну практику новизну, дають педагогічній науці нові факти для встановлення об'єктивних закономірностей (Скаткін М., Н/о, 1965, № 5).

Аналіз публікацій 70-х років свідчить, пор наявність підходів до класифікації ППД. Наприклад, Т.Шамова пропонувала класифікувати передовий досвід за формою здійснення - індивідуальний і колективний, за кількістю учасників - локальний і масовий, за цільовим призначенням - досвід, присвячений розробці конкретного питання, або низці проблем (6).

Заслуговують на увагу пропозиції науковців, щодо способів вивчення ППД. Так, ефективними засобами вивчення ППД називались безпосереднє спостереження, знайомство з системою роботи вчителя; вивчення шкільної документації, зошитів учнів, планів роботи учителів і школи; проведення контрольних робіт, анкет, бесід; ведення записів уроків у відповідності з розробленою програмою.

Зверталась увага і надавались рекомендації вчителям щодо розповсюдження ППД. У зв'язку з цим підкреслювалось, що ППД може розповсюджуватися у доповідях на засіданнях методичних об'єднань, педрад, колегії мо, на науково-практичних конференціях і педагогічних читаннях; рукописних матеріалах, що зберігаються в методичних кабінетах,

збірниках статей; видання плакатів, присвячених майстерності одного вчителя.

У засобах масової інформації презентувався досвід діяльності методичних служб інститутів удосконалення вчителів, які відігравали особливу роль не тільки у підвищенні наукового рівня роботи з педагогічними кадрами, а й у розповсюдженні передового педагогічного досвіду. У цей період кінець 70-х років створювалися кафедри педагогіки і психології, завдяки яким стабілізувався склад добре підготовлених лекторів (теоретично і практично); більш активно і цілеспрямовано пропагувалися досягнення психолого-педагогічної науки; удосконалювалася методика лекцій і семінарських занять, заліків та інших форм навчальної роботи; вивчався і розповсюджувався передовий педагогічний досвід; відбувалось більш кваліфіковано керівництво навчальною і методичною діяльністю обласних ІУУ, системою підвищення кваліфікації педагогічних кадрів; розроблялися перспективні плани вивчення, узагальнення і запровадження передового педагогічного досвіду (4).

У засобах масової інформації 70-х років, наприклад, відображався досвід роботи Білоруського інституту удосконалення вчителів з питань пропаганди психолого-педагогічних знань. Розкривався зміст, характеризувалися форми і методи, проведення циклів лекцій, семінарських і практичних занять з психології, дидактики, теорії і методики комуністичного виховання. Читачі знайомилися очно-заочно з досвідом реалізації системи підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, тематичних семінарів, науково-практичних конференцій, педагогічних читань, лекторів для вчителів, а також досвідом роботи методичних об'єднань, шкіл передового досвіду, опорних шкіл.

Розкриваючи передовий педагогічний досвід, наприклад, журнал «Народное образование» за 1979 рік звертав увагу і на недоліки в цьому напрямі. Так зазначалося, що частина вчителів недооцінюють досягнення педагогічної науки, не завжди достатньо добре знають про них, не бачать

їхньої ролі в удосконаленні навчально-виховного процесу.

З метою поліпшення цієї роботи а) підготовлювалися програми функціонування методоб'єднань керівників шкіл, класних керівників, організаторів позакласної і позашкільної виховної роботи учителів із зазначенням не тільки тематики занять, але й літератури для самостійного вивчення; б) організовувалися спеціальні курси (обласні, районні), постійно діючі семінари; в) створювалися школи молодого вчителя; д) розроблялися програми самоосвіти для кожної категорії вчителів (учителів-предметників, учителів і вихователів підготовчих класів). Особливого статусу робота щодо запровадження науки і передового досвіду в практику набула в Гомельській області.

Зазначимо, що саме в цей період в Україні, Білорусії було схарактеризовано створення опорних шкіл, розроблялися орієнтовні програми їх діяльності; проводилися колективні обговорення педагогами-практиками, керівниками шкіл проблем удосконалення уроку, підвищення виховної його функції. Сумісно з вченими Гомельського університету і Мозирського педінституту обласний інститут удосконалення вчителів проводили для різних категорій педагогічних кадрів обласні конференції і семінари на теми «Вимоги до сучасного уроку», «Шляхи удосконалення методів навчання», «Організація занять в школі за кабінетною системою», «активізація розумової діяльності учнів», «Комплексний підхід до виховання школярів», «Моральне виховання учнів», «Наукова організація праці в школі» тощо [4].

У контексті дослідження заслуговує на увагу подання на сторінках періодичної преси досвіду діяльності і методичних об'єднань (районних, шкільних, обласних). Наприклад, в ж. «Народное образование» за 1979 р. було представлено а) досвід методоб'єднання М.Жлобіна, який не тільки започаткував, а й досягнув значних результатів у питаннях організації постійно діючого семінару з актуальних проблем дидактики; б) досвід Гомельського університету запровадження досягнень психолого-

педагогічної науки в шкільну практику під керівництвом І.Ф.Харламова (д.п.н., проф., чл.-кор. АПН СРСР); в) досвід учителя фізики і астрономії 21 школи м. Новополицька Е.Крилова, який полягає в створенні і широкому використанні астрономічного комплексу, що складається з обсерваторії, планетарію, кабінету астрономії.

На сторінках періодичної преси розкривався досвід викладання військової підготовки і організації воєнно-патріотичного виховання в школах. Так, читачі могли дізнатися, що в 619 школі м. Москви воєнним керівником назначено підполковника запасу Б.Фейнштейн, який закінчив Воєнно-політичну академію ім.Леніна, учасник Великої Вітчизняної війни, має великий стаж роботи в школі. Завдяки сумісним діям воєнного керівника і дирекції в школі створено навчально-методичну базу: воєнний кабінет, в якому проводяться заняття з спеціальності «радіотелефоніст», приміщення для знаряддя, наочних посібників, бібліотека допризовників, статuti і настанови; побудовано шкільний тир. Крім того, в школі відкрито залу бойової Слави, створені стенди «Воєнні дороги вчителів», «Дороги батьків», де представлено фотографії воєнних років, розміщено матеріали, зібрані в походах по місцям боїв у Подмосков'ї, на Кавказі, Венгрії, НДР.

Введення початкової воєнної підготовки дозволило активізувати воєнно-патріотичну роботу: школа здійснює пошук рідних і близьких учителів і випускників, які віддали життя за свободу нашої Батьківщини. Так, учні познайомилися з першим директором школи А.Заславським.

На сторінках журналу «Народное образование» було також презентовано досвід інших шкіл (СШ № 238, 1140-й). Ознайомлення учителів з досвідом роботи дозволяло констатувати, що успіх школи залежить від серйозного підходу до підбору кадрів, здійснення допомоги носіям передового досвіду з боку адміністрації школи, району, облвно, постійної методичної допомоги з боку інституту вдосконалення вчителів.

У контексті зазначеної проблеми важливим було і це гідно представлено на сторінках періодичної преси портрети особистостей - носіїв

III ІД. Наприклад, ж. «Советская педагогика» опублікувала статтю про А.С.Макаренка як педагога-новатора. Справедливо зазначалось, що новаторство А.С.Макаренка полягало в обґрунтуванні важливого педагогічного принципу: як можна більше поваги до людини і як можна більше вимогливості до неї; в створенні концепції формування дитячого колективу, емоційної і свідомої атмосфери, що сприяє всебічному зростанню і вдосконаленню особистості, в організації сумісного навчання і праці; різнобічної громадської діяльності тощо.

Вищезазначене ставало тим практичним «полігоном» на якому кожний міг випробувати свої сили, створювало сприятливі умови для розвитку розуму, таланту, кращих сторін особистості виховання, а також для формування необхідних трудових і організаторських навичок.

Висновки.

Таким чином, аналіз матеріалів періодичної преси свідчить про актуальність проблеми передового педагогічного досвіду у 70-х роках, про прагнення науковців обґрунтувати сутність, критерії III ІД, редакції журналів активно пропагували досвід як організації навчально-пізнавальної діяльності учнів, так їхнього виховання.

Література

1. Бабанский Ю.К. Передовой опыт учителей и педагогическая наука // Советская педагогика, № 11, 1977. - С.42-49.
2. Курилин Я. Глубже изучать передовой опыт // Народное образование, № 7, 1979. - С.23-32.
3. Мизиковский Г. Опыт передовых - всем // Народное образование, № 11, 1970. - С.45-47.
4. Румянцев Р. Достижения науки и передовой опыт. - в практику школ // Народное образование, № 6, 1979. - С.32-35.
5. Чернов Г. Широко пропагандировать передовой опыт // Народное образование, 1979, № 2 - С.19-21.
6. Шамова Т.И. проблемы изучения и внедрения передового

педагогического опыта //Советская педагогика, № 4, 1975. - С.50-59.